

การผลิตและการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าที่ถักกรรมไทยประเภทเครื่องจักสานไม้ไผ่-หวาย

นางสาว สุวรรณี ทัศนากิรมย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความหลักสูตรปริญญาพาดิชยศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการตลาด

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2526

ISBN 974-562-650-3

015227

I17620186

PRODUCTION AND SALES PROMOTION OF THAI HANDICRAFTS,
WICKERWORK-BAMBOO AND RATTAN

MISS SUWANNEE TUSSANAPIROM

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF COMMERCE

DEPARTMENT OF MARKETING
GRADUATE SCHOOL
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1983

ISBN 974-562-650-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การผลิตและดำรงส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยประเภท
เครื่องจักสานไม้ไผ่-หวาย

โดย

นางสาวสุวรรณี หัตถนาภิรมย์

ภาควิชา

การตลาด

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์โพธิ์ทอง แก้วสุทธิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวัญญา ลิ้มปัสวาศักดิ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอแจ้งให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคำหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....*Prasong yama*.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประทีฐร์ บุนนาค)

คณะกรรมการ สอววิทยานิพนธ์

.....*[Signature]*.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ปรียา วอนชอพร)

.....*[Signature]*.....กรรมการ
(นางสุชานา ทจินดา)

.....*[Signature]*.....กรรมการ
(อาจารย์โพธิ์ทอง แก้วสุทธิ)

.....*[Signature]*.....กรรมการ
(อาจารย์นงนิตย์ สิริโกศากิจ)

.....*[Signature]*.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวัญญา ลิ้มปัสวาศักดิ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การผลิตและการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยประเภท
เครื่องจักสานไม้ไผ่-หวาย

ชื่อ

นางสาว สุวรรณี ทิศนาภิรมย์

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์โพธิ์ทอง แก้วสุทธิ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวัญญา ลิ้มปัสวีศักดิ์

ภาควิชา

การตลาด

ปีการศึกษา

2526

บทคัดย่อ

สินค้าหัตถกรรมไทย เป็นสินค้าที่มีบทบาทต่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคมของ
ไทย กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ สินค้าหัตถกรรมไทยเป็นสินค้าออกที่สำคัญรายการหนึ่ง ใน
ปี 2524 มีมูลค่าการส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทยประมาณ 6000 ล้านบาท ในด้านสังคม การผลิต
และการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทย ทำให้คนมีงานทำลดปัญหาการว่างงาน มาตราฐานความ
เป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ด้วยความสำคัญของสินค้าหัตถกรรมไทยดังกล่าวนี้ ทำให้รัฐบาลกำ
หนดนโยบายการส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมไทย ซึ่งได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ของชาติ ตั้งแต่ปี 2510 เป็นต้นมา

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาความเป็นมาของ เครื่องจักสานประเภทไม้ไผ่
หวาย สัมภาษณ์และแนวโน้มนการผลิตและการส่งเสริมการจำหน่ายเครื่องจักสาน รวม
ทั้งการส่งเสริมของภาครัฐบาล โดยแบ่งประเภทกิจกรรมออกเป็นทางค้ำน เทคนิควิชา
การผลิต การเงิน สิทธิพิเศษในการลงทุน การตลาดและการส่งออก หน่วยงานภาค
รัฐบาลที่เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาและค้นคว้า ได้แก่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมพา
ณิชยกรรมพาณิชย์ กรมพัฒนาชุมชน กรมการค้าต่างประเทศ กรมศุลกากร เป็นต้น วิธีการ
ศึกษาใช้การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้บริหารในหน่วยงานดังกล่าว รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่
เกี่ยวข้องและการสอบถามผู้ประกมการผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยประเภทเครื่อง
จักสานโดยใช้แบบสอบถาม

จากการศึกษาวิจัยพบว่า เครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมประเภทเครื่องใช้ที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวชนบทมาช้านานนับร้อยปีแล้ว เครื่องจักสานของไทยแต่ละภาคมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ตามสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น หน้าที่ในการใช้สอย การไว้สลุ และคตินิยมของท้องถิ่นนั้นๆ

การผลิตเครื่องจักสานมีขั้นตอน มีหลักเกณฑ์เฉพาะที่ที่สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงศิลป์ได้ มีลักษณะการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ โดยการบอกกล่าวสอนกัน กายปากและการฝึกฝนด้วยตนเอง จึงทำให้เครื่องจักสานมีการพัฒนาไปอย่างช้า

แม้ในปัจจุบันจะมีการฝึกอบรมการทอเครื่องจักสานให้แก่ชาวชนบท โดยหน่วยงานที่ส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมบ้างก็ตามแต่ก็มีเพียงส่วนน้อย และยังคงวิถีการที่ถูกต้อง จึงยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จากการสำรวจพบว่า ในปัจจุบันมีการผลิตเครื่องจักสานหลายประเภทกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศ โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีวิถีชีวิตในท้องถิ่นของคนจะมีการผลิตค่อนข้างมาก ทั้งที่ทำขึ้นใช้ในครัวเรือน ผลิตจำหน่ายเป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ารายได้จากการผลิตเครื่องจักสานนั้นค่อนข้างต่ำ

ในด้านการออกแบบของเครื่องจักสานส่วนใหญ่ยังคงอาศัยรูปแบบพื้นบ้านดั้งเดิมเป็นหลัก แต่มีหลายท้องถิ่นถูกอิทธิพลทางเศรษฐกิจและกระแสวัฒนธรรมทางถิ่นเข้าไปเปลี่ยนแปลงทำให้รูปแบบของเครื่องจักสานเปลี่ยนไปและเกิดรูปแบบใหม่ๆตามความต้องการของตลาด

การส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมไทยของหน่วยงานภาครัฐบาลยังมีขีดบดพร่อง กล่าวคือ การเผยแพร่กิจกรรมการส่งเสริมในร้านต่างๆก็กล่าวไว้แล้วของหน่วยงานภาครัฐบาลยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องงบประมาณ ขาดสมบัตินองเจ้าหน้าที่ยังไม่เหมาะสม และขาดข้อมูลทางการตลาดที่เหมาะสม เป็นต้น

เพื่อให้การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐบาลบรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมให้ควรจะได้พิจารณาและให้ความสำคัญกับงบประมาณในการส่งเสริมโดยจัดสรรให้มากยิ่งขึ้น จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทำการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เพียงพอ

สำรวจ ศึกษา วิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลทางการตลาดเกี่ยวกับสินค้าทัศนกรรมไทยให้แก่ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายอยู่เสมอ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมในการส่งเสริมเพื่อให้ธุรกิจผู้ประกอบการได้เข้ารับการส่งเสริมและได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ตรงกับความต้องการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   Production and Sales Promotion of Thai
                          Handicrafts, Wickerwork-Bamboo and Rattan.
 Name   Miss Suwannee Tussanapirom
 Thesis Advisor   Mr. Bhothong Keowsuddhi
 Thesis Co-advisor   Assistant Professor Sukanchana Limpisvasti
 Department   Marketing
 Academic year   1983

ABSTRACT

Thai handicraft products play a significant role in the social and economic development of the country. In the economic aspect, they were one of 1981's main export products, totalling about 6 billion (6,000,000,000) baht in export value, while in the social aspect, production and sales of handicraft products help reduce unemployment and improve the standards of living. The government therefore put forth a handicraft promotional policy in the National Economic and Social Development Plan, beginning in 1967.

This research aims at studying the development of bamboo and rattan wickerwork and at examining both the status and trend in its production and sales promotion, including the government sector's promotional activities, namely these activities on the manufacturing techniques, on financing and investment privileges, on marketing and exporting. The author received information from the Department of Industrial Promotion,

the Department of Commercial Relations, the Department of Community Development, the Department of Foreign Trade, and the Department of Customs, and interviewed administrators in these agencies, collected information from related documents, and used questionnaires to obtain specific answers from wickerwork entrepreneurs.

It was found that wickerwork have been a principal and indispensable art and tool type of handicraft to Thai rural people for hundreds of years. Each region's type of wickerwork possesses a unique and characteristic identity, depending on geographical factors, purposes of usage, raw material use, and on the traditional folklore.

Production of wickerwork consists in unique procedures and principles which can be analyzed in terms of art. These procedures and principles are generally transmitted from generation to generation in the form of verbal instructions and self-practice, which explains the slow development of wickerwork as a whole.

Although certain government agencies, in their effort to promote handicrafts, have provided training in wickerwork techniques to rural people, these were only a small portion of the population. Besides, some techniques taught are still incorrect. These reasons partially explain the unsatisfactory progress of the trade.

The survey revealed that production of various types of wickerwork is done in various parts of the country, particularly where raw materials are abundant; here the quantity manufactured is normally large, including products for household and commercial uses (both as major and minor occupations). It is interesting to note that the income from selling wickerwork products has been rather low.

Traditional forms and patterns still prevail nowadays in wickerwork, while in some regions the forms and patterns have been modified and innovated to suit market demand affected by foreign economic and cultural influences.

Government agencies' efforts to promote handicraft products are still less than satisfactory, i.e. propagation of promotional activities has not been extensive enough owing to budgetary problems, lack of qualified personnel and lack of appropriate marketing information, etc.

To enable governmental agencies to attain their goals in promoting handicraft products, the government ought to give the industry some serious consideration and allocate a more substantial budgetary portion for promotional purposes. The government should also provide adequate training for the promotional officials, survey, study and analyze marketing information on handicraft products, and regularly feed it to the producers and sellers, as well as publicize its promotional activities so that all participating entrepreneurs can benefit to the extent desired.

นิตกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์โพธิ์ทอง แก้วสุทธิ แห่งกองส่งเสริมทัศนกรรมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และผู้ช่วย ศาสตราจารย์สุภาภรณ์ ภูมิสวัสดิ์ แห่งคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ปรีชา วอนขอพร คุณสุชากา กุจินทา และอาจารย์ นงนิตย์ ศิริโกคากิจ ที่ได้รับเป็นกรรมการสอบ ทราบ และแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการเขียนวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้ ผู้เขียนได้รับความอนุเคราะห์ท่านเอกสารข้อมูล การ สละเวลาให้ผู้เขียนสัมภาษณ์ จากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐบาลที่เกี่ยวข้อง และความ ร่วมมือจากธุรกิจผู้ประกอบการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าทัศนกรรมไทยประเภทเครื่องจักสานไม้ไผ่หวาย ในการออกแบบสอบถาม ตลอดจนบุคคลต่างๆที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ซึ่ง ผู้เขียนไม่อาจกล่าวไว้ทั้งหมด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุวรรณี ทัศนากิรมย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ร
กิตติกรรมประกาศ.....	ญ
รายการตารางประกอบ.....	ฎ
รายการรูปประกอบ.....	ร

บทที่

1. บทนำ.....	1
2. ความเป็นมาและประโยชน์ของสินค้าหัตถกรรมไทยประเภทเครื่องจักสาน..	6
3. การผลิตหัตถกรรมเครื่องจักสาน.....	11
4. การตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน.....	31
5. การส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมไทยประเภทเครื่องจักสานของภาครัฐบาล....	51
6. วิธีดำเนินการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
7. ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมของภาครัฐบาลในการผลิตและจำหน่ายเครื่อง จักสานไม้ไผ่ -หวาย.....	110
8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	116
บรรณานุกรม.....	133
ภาคผนวก.....	135
ประวัติการศึกษา.....	180

รายการตารางประกอบ

ตาราง		หน้า
4.1	ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานที่ประเทศสหรัฐอเมริกาส่งเข้าประเทศต่าง ๆ	34
4.2	สถิติการส่งออกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทเครื่องจักรสานระหว่างปี 2520-2524	46
4.3	สถิติการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานของไทยไปต่างประเทศ	41
4.4	แสดงจำนวนร้อยละของแนวโน้มการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน	44
6.0	แสดงจำนวนผู้ผลิต ผู้จำหน่ายปลีกและส่ง ผู้ส่งออกที่ตกเป็นตัวอย่าง	68
6.1	แสดงจำนวนร้อยละความสามารถในการผลิตของกลุ่มตัวอย่าง	73
6.2	แสดงจำนวนร้อยละขนาดการผลิตขนาดการผลิตของกลุ่มตัวอย่าง	73
6.3	แสดงจำนวนร้อยละการยักอาชีพการผลิตของกลุ่มตัวอย่าง	74
6.4	แสดงจำนวนร้อยละลักษณะการผลิตเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	74
6.5	แสดงจำนวนร้อยละวิธีการผลิตของกลุ่มตัวอย่าง	75
6.6	แสดงจำนวนร้อยละปริมาณการผลิตเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	75
6.7	แสดงจำนวนร้อยละปัญหาและอุปสรรคในการผลิตเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	76
6.8	แสดงจำนวนร้อยละช่วงระยะเวลาในการผลิตเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	77
6.9	แสดงจำนวนร้อยละแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	77
6.10	แสดงจำนวนร้อยละปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	78
6.11	แสดงจำนวนร้อยละราคาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	78
6.12	แสดงความสัมพันธ์ของขนาดการผลิตกับปริมาณการผลิตเครื่องจักรสาน	79
6.13	แสดงความสัมพันธ์ลักษณะการผลิตกับกรรมวิธีในการผลิต	83
6.14	แสดงความสัมพันธ์ลักษณะกรรมวิธีการผลิตกับอุปสรรคในการผลิต	81
6.15	แสดงความสัมพันธ์ของปริมาณการผลิตกับปัญหาอุปสรรคในการผลิต	82
6.16	แสดงความสัมพันธ์ของปริมาณการผลิตกับประเภทของผลิตภัณฑ์	84
6.17	แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะกิจการที่จำหน่ายเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	85
6.18	แสดงจำนวนร้อยละของช่วงเวลาการจำหน่ายเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	86
6.19	แสดงจำนวนร้อยละของวิธีการจำหน่ายเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	86
6.20	แสดงจำนวนร้อยละของรายได้ผู้จำหน่ายเครื่องจักรสานของกลุ่มตัวอย่าง	87

ตารางที่

หน้า

6.21	แสดงจำนวนร้อยละของปริมาณการจำหน่าย เครื่องจักรส่วนของกลุ่มตัวอย่าง	87
6.22	แสดงจำนวนร้อยละของผลิตภัณฑ์ เครื่องจักรที่จำหน่ายได้ เพิ่มขึ้นของกลุ่มตัวอย่าง	88
6.23	แสดงจำนวนร้อยละ ของประเทศที่สั่งซื้อ เครื่องจักรส่วนของกลุ่มตัวอย่าง	88
6.24	แสดงจำนวนร้อยละของแนวโน้มการส่งออก เครื่องจักรส่วนของกลุ่มตัวอย่าง	89
6.25	แสดงจำนวนร้อยละของปัญหาอุปสรรคในการจำหน่าย เครื่องจักรส่วนของกลุ่มตัวอย่าง	90
6.26	แสดงความสัมพันธ์กรรมวิธีการผลิตกับปัญหาการจำหน่าย	91
6.27	แสดงความสัมพันธ์ของขนาดการผลิตกับวิธีการจำหน่ายเครื่องจักรส่วน	92
6.28	แสดงความสัมพันธ์ประเภทผลิตภัณฑ์กับแนวโน้มการส่งออกเครื่องจักรส่วน	93
6.29	แสดงความสัมพันธ์ปัญหาอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อ การจำหน่ายกับปริมาณการส่งออก	94
6.30	แสดงจำนวนร้อยละของการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐบาลของกลุ่มตัวอย่าง	96
6.31	แสดงจำนวนร้อยละของหน่วยงานภาครัฐบาลที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มตัวอย่าง	97
6.32	แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะของการส่งเสริมจากภาครัฐบาลที่ได้การส่งเสริมแก่กลุ่มตัวอย่าง	97
6.33	แสดงจำนวนร้อยละของการส่งเสริมที่ได้รับจากภาครัฐบาลของกลุ่มตัวอย่าง	98
6.34	แสดงจำนวนร้อยละของปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐบาลของกลุ่มตัวอย่าง	99
6.35	แสดงจำนวนร้อยละของความต้องการได้รับการส่งเสริมของกลุ่มตัวอย่าง	99
6.36	แสดงจำนวนร้อยละของสาเหตุที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐบาลของกลุ่มตัวอย่าง	100
6.37	แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบว่าหน่วยใดให้การส่งเสริม	101
6.38	แสดงจำนวนร้อยละของประเภทของความต้องการได้รับการช่วยเหลือของกลุ่มตัวอย่าง	101
6.39	แสดงจำนวนร้อยละของสาเหตุที่ไม่ต้องการได้รับความช่วยเหลือของกลุ่มตัวอย่าง	102
6.40	แสดงจำนวนร้อยละของขนาดการผลิตกับการได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐบาล	103
6.41	แสดงความสัมพันธ์หน่วยงานภาครัฐบาลกับกิจการที่เคยได้รับการส่งเสริม	104
6.42	แสดงความสัมพันธ์สาเหตุที่กิจการยังไม่ได้รับการส่งเสริมกับความต้องการที่จะได้รับการส่งเสริม	105

รายการรูปภาพประกอบ

รูป		หน้า
1.1	แสดงแหล่ง การผลิตสินค้าหัตถกรรมไทยที่สำคัญ	135
1.2	แสดงลายสาน เครื่องจักสานประเภทต่าง ๆ	137
1.3	แสดงการ เก็บรังและดักขอมผลิตภัณฑ์ เครื่องจักสาน	138
1.4	แสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ เครื่อง จักสานของภาคใต้	139
1.5	แสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ เครื่อง จักสานของภาคเหนือ	145
1.6	แสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ เครื่อง จักสานของภาคกลาง	154
1.7	แสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ เครื่อง จักสานของภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	159

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย